

**Rozhovor s gen. por. Ing. Mojmírem Zachariášem
ve Praze 14. října 2003**

Karel Sieber (KS): Mohl byste tak jenom v krátkosti – nechci, abyste říkal svůj životopis, ale mohl byste jen v krátkosti říci, kdy jste vlastně šel do armády a které funkce jste prošel?

gen. por. Ing. Mojmír Zachariáš (MZ): To je velice jednoduché. V sedmnácti letech, v roce 1956 jsem nastoupil vojenské učiliště na tři roky a od roku 1959 jsem byl vojákem z povolání, tři roky velitelem čety, čtyři roky velitelem roty a od roku 1967 do roku 1970 jsem absolvoval naši vojenskou akademii v Brně. Po akademii v Brně jsem byl nejdříve dva roky náčelníkem štábu pluku v Čáslavi, u tankového pluku, potom jsem dva roky velel tankovému pluku v Jindřichově Hradci a od sedmdesátého čtvrtého do sedmdesátého šestého jsem absolvoval akademii generálního štábu v Moskvě. Po návratu v Moskvě jsem byl dva roky náčelník štábu tankové divize v Táboře, potom jsem čtyři roky velel 3. motostřelecké divizi v Kroměříži, odkud jsem potom přešel na čtyři roky do Písku a tam jsem byl rok zástupcem velitele armády a tři roky jsem armádě velel. V osmdesátém šestém jsem přešel na rok do Tábora na náčelníka štábu Západního vojenského okruhu a tři roky jsem potom okruh velel.

KS: Takže, jestli to můžu shrnout, tak jste vlastně prošel všemi těmi stupni ...

MZ: Mimo velení praporu, protože v té době jsem byl na akademii, pak už jsem byl na pluku a prošel jsem všemi stupni velení – divizí, armádou a okruhem.

KS: Můžu se jenom zeptat orientačně, kdy jste byl jmenován do té první generálské funkce, generálmajorem?

MZ: To bylo v roce 1982, byl jsem jmenován do hodnosti generálmajora a generálporučíka jsem dostal myslím v roce 1987.

KS: ... s tím nástupem na ...

MZ: ... s tím, jak jsem se stal velitelem okruhu.

KS: My jsme tady mluvili o tom operačním plánu z roku 1964, vy jste ho komentoval. Mohl byste říci – teď nevím, do jaké míry je vhodné to všechno opakovat – ale mohl byste říci ty svoje hlavní poznatky k tomu, které jste si tam do toho zanesl?

MZ: Pokusím se o to. Jednak, s velkým zájmem jsem si to prostudoval, s pomocí mapy, kde jsem hledal jednotlivé úkoly, které byly postaveny, a změřil jsem si šířky a hloubky. A začal jsem ze závěru hodnocení protivníka. Zdají se mi tady některé věci nesprávně vyhodnocené. Jednak ne zcela přesně je z toho hodnocení možno udělat závěr, za jaké situace by vůbec k této operaci došlo. Jestli předcházelo něco, nějaká doba přípravy, nepředcházelo? Není tady

ani zmínka o tom, že v té době byla západní hranice připravena z obou stran k obraně, včetně toho, že se předpokládaly zátarasy, záseky, minová pole. A v té době se počítalo i s jadernými a chemickými fugasy na straně protivníka. Pokud by toto bylo v té době – a pravděpodobně bylo, tak tady o tom není vůbec žádná zmínka a z tohoto pohledu jsou potom i nereálně postavené úkoly.

Další věc, která se mi nezdá být příliš reálná, je vyhodnocení u protivníka – pochopitelně naše vyhodnocení – použití jeho operačně vzdušných výsadků, kde jsou uvedeny oblasti Krkonoš, Jeseníků a Moravské brány. Krkonoše a Jeseníky podle mého názoru vůbec nepřicházely v úvahu, protože operačně taktické výsadky se vysazují na směr hlavního nebo vedlejšího úderu, ale přes Krkonoše a Jeseníky by nikdo hlavní, ani vedlejší úder nevedl. Reálná je Moravská brána, ale možná reálně by byly i jiné prostory přechodu z Čech na Moravu nebo potom i na Moravě, obsazení některých důležitých center, třeba komunikačních.

KS: Jen jestli mohu odbočit – napadá vás nějak čistě hypoteticky, jak ti zpravodajci na něco takového vůbec mohli přijít tenkrát v takové době, že by Jeseníky nebo Krkonoše ... Není to vůbec to nejméně logické?

MZ: Podle mého názoru udělali asi nesprávné vyhodnocení jejich pravděpodobného směru. Že by ten směr šel u nás přes Polsko, to by šel, ale bylo by výhodnější vůbec naše území Čech obejít přes Německou demokratickou republiku, kde jsou absolutní roviny, tam překonat řeku Odru a je to po absolutních rovinách a bez problémů. A tam také se předpokládalo, že by šel hlavní úder, ze strategického hlediska. Přes naše území že by šel vedlejší, ale pak by nemohl jít přes Krkonoše a Jeseníky, ale šel by někde přes prostory Čech a Moravskou bránu, na sever, aby se spojil s hlavním strategickým úderem, který by šel přes Německo a Polsko. To by smysl mělo, ale vyhodit výsadek do Krkonoš nebo Jeseníků a tam vůbec nemá co dělat.

To je tedy můj názor a kromě toho si myslím, že nesprávné závěry byly udělány i z poměru sil, kde tady je uvedeno 1,1:1,0 nebo 1:1, což je jenom kvantitativní poměr sil, a není udělán kvalitativní. A v té době – pokud mám informace – tak německá nebo americká divize měla kvalitativně lepší výzbroj, než měla naše, především v tancích, v transportérech. My jsme tehdy transportéry v podstatě neměli, pěchota byla na autech nebo pěšky a teprve v té době se transportéry začaly zavádět. A v letectvu myslím že ten poměr 1,1:1 nehovoří o kvalitě letadel. S tímto poměrem sil bychom neměli nějakou šanci jít do útočné operace. Požadována je převaha v silách 1:3, 1:4. A aby jste jí dosáhl, tak musíte soustředit vojska v úzkém prostoru, ale to naše státní hranice neumožňovala – tam byly možné průchody jenom po silnicích, cestách, ale těch je tak málo, že by v podstatě šly proudy čet, rot, praporů, ale nic víc. Sice se říká, že kde projde prapor, projde i pluk a divize, ale nemůže bojovat, prostě jde v proudu. A tam vytvořit záseky, zátarasy ... Prostě nebylo by možné vytvořit takovou převahu, aby takto postavený úkol, jaký v tomto plánu je, mohl být splněn, včetně šířek a hloubek. Tady jsou šířky na armádu kolem sto kilometrů a více, hloubka na první den sto kilometrů – v to počítaje i příhraniční prostor, s těmi omezenými možnostmi manévru. Navíc v podstatě celý front v jednom sledu, protože neexistoval druhý sled, žádná druhosledová armáda, jenom jednotlivé divize, a to ještě mobilizované. Tak se mi tento úkol, jak je postaven, i šířky a hloubky, zdá být téměř nereálný, nesplnitelný.

Nehledě na to, že za sedm, osm dní se dostat až do Francie, včetně překonávání vodních toků, to by bylo asi dost složité.

KS: Je mi jasné samozřejmě, že ještě v těch šedesátých letech jste neměl vzhled do toho plánování na nejvyšších funkcích, ale přece jenom, s vašimi zkušenostmi, mohl byste nějak zhodnotit, proč asi ten ... jak se vlastně mohlo stát, že ten plán byl takhle postaven? Že vlastně byl nereálný. Dají se nějak odhadnout motivy toho, proč je takto sestaven?

MZ: Tak je to dost obtížné vysvětlovat, ale my jsme vždycky byli na vedlejší směr. My jsme nikdy nepředpokládali, že by z našeho území nebo přes naše území by se vedl hlavní strategický úder. A ten úkol, který byl postaven, pravděpodobně předpokládal, že přejdeme státní hranici a zavážeme do boje tolik sil protivníka, který proti nám stál, II. armádní sbor německý, VII. armádní sbor americký, případně přicházející zálohy francouzské, že my tím

vytvoříme podmínky pro snadnější plnění úkolů na hlavním směru, který by vedl tehdy přes Německou demokratickou republiku a západní část Německa přímým směrem na Francii.

A ten úkol byl postaven jasně – jaký úkol jsme dostali, takový úkol se musí plnit. Jestliže jsme dostali na tomto směru naplánovat první den být tam, druhý den být tam a dosáhnout po skončení operace v podstatě území Francie, tak se musel rozplánovat a domnívám se, že i zkušenější operátoři, kteří na tom pracovali, museli dospět k závěru, že je to velice nesplnitelný úkol. Ale byl postaven, tak se naplánovat musel.

KS: Já bych se dotkl ještě té otázky autenticity toho plánu. Vy říkáte, že ho pokládáte co do proveditelnosti za prakticky nereálný, při těch tempech, která jsou tam určena. Zároveň ale říkáte, že ho pokládáte za autentický, to jest, že ta terminologie, která v tom plánu je použita, odpovídá tomu, co vy jste znal ze svých velitelských a štábních zkušeností. Říkám to správně?

MZ: Říkáte to správně a dá se to zdůvodnit úplně velice jednoduše. Neexistuje za druhé světové války, pokud je známo z historie, to si můžete ověřit, že by jakákoliv naplánovaná operace proběhla ve stanovených termínech a stanovených hloubkách tak, jak byla naplánovaná. Není jeden takový příklad, ani z jedné strany. Ani z východu, ani ze západu, ani velké operace, ani malé operace, žádné. Úkoly se stavěly vždycky maximalistické a jejich plnění vždycky vyžadovalo provádět změny.

Těžko se dá naplánovat operace tak, aby vzala v úvahu všechny možné i nemožné vlivy, které by se v průběhu operace mohly vyskytnout – není taková operace. Protože tam hrají roli nejen objektivní příčiny, ale i subjektivní. Schopnosti jednotlivých velitelů, selhání případně někoho někde, chyby, omyly. A i v současné době, když se podíváte na operace, které provádí třeba americká armáda na Blízkém východě – přestože měli dobře naplánováno využití počítačů a moderních zbraní, stačí, aby uhodilo nepříznivé počasí a mlha, a už nelétá letectvo, nemůže přesně bombardovat. A ani v dnešní době se nedá nic naplánovat tak ... no, naplánovat se to dá, ale nedá se to přesně tak zrealizovat, jak to bylo naplánované.

KS: Vy jste říkal, že pro vás asi nejpřekvapivější je ta informace, že tenhle plán byl nalezen v archívu ve fondu „Varšavská smlouva“, že tam se vlastně nemohl dostat. Nebo by se tam co nejpravděpodobněji dostat prostě neměl.

MZ: Podle mého názoru je to záhada. Podle všech zákonů a pravidel, která vždy platila na operační správě generálního štábu a na všech generálních štábech, takový dokument nemůže opustit místo, kde se zpracovává a kde je zabezpečen. K tomu mohlo dojít snad, já se domnívám, nějakým takovým součtem náhod a chybou někoho, závažnou chybou někoho. Když mělo dojít ke zrušení tohoto plánu, případně zplánování jiného, že toto nebylo provedeno, nebylo to splněno, plán byl někde založen, ten, kdo to měl udělat, už třeba neměl odvalu se k tomu přiznat, že ten plán nezrušil a někam založil. Prostě pro mě to je nevysvětlitelné a nepochopitelné a neměl by se vůbec dostat ven. Těžko se to dá vysvětlit.

Ale zdá se, že to je pravý plán.

KS: Mohl byste ho porovnat s tím, co vy jste z operačního plánování znal v těch osmdesátých letech? Vy jste mi říkal, že jste nikdy neměl ten operační plán v celku k dispozici, že jste nicméně znal tu část, která se týkala vašich povinností vždycky v té dané velitelské funkci. Nicméně v té funkci velitele Západního vojenského okruhu jste byl vlastně potom předurčen v případě války jako velitel Československého frontu.

MZ: Ano. Pokud jsem se zúčastnil tohoto plánování – to bylo jednou, myslím si, že jsme vycházeli už z reálnějších poměrů sil, protože v každém případě už jsme nepočítali jenom kvantitativní poměr sil, ale i kvalitativní poměr sil. Byly reálněji stanoveny úkoly, pokud se týká i hloubky a směru, kdy náš úkol, v pozdější době, kdy jsme měli daleko kvalitnější techniku, daleko víc prostředků a daleko efektivnějších prostředků, tak nebyl postaven na takovou hloubku. A předpoklad tohoto plánování, kterého já jsem se zúčastnil, byl, že nejdříve provedeme obrannou operaci v případě napadení, že se podaří zničit nebo zeslabit síly protivníka v příhraničním sražení a teprve potom přejdeme do útočné operace. Nepracoval jsem na čistě útočné operaci a je to jeden z důvodů, proč si myslím, že plány byly reálnější, že vycházely z daleko reálnější situace.

KS: Mohl byste nějak srovnat – teď mluvíme o té čistě obranné variantě a o variantě té ofenzivní operace – mohl byste nějak srovnat ta tempa, která byla potom v těch osmdesátých letech s těmi, která jsou v tom plánu z roku 1964. Kolik kilometrů na den?

MZ: Tak já si to přesně nepamatuji, kolik to bylo, ale v každém případě pokud vycházíme z toho, že my jsme měli mnohem menší hloubky, než byly stanoveny v tom plánu, který jsem viděl. Jestli se nemýlím, tak na ten první den se počítalo asi kolem třiceti kilometrů a potom na zbytek operace, kdy časově to zhruba souhlasí, asi kolem těch osmi nebo deseti dnů – to bylo maximum, kde se vyšlo jenom na hloubku přibližně území Německé spolkové republiky. Tak to už samo o sobě hovoří o tom, že tato tempa, přestože technika byla kvalitnější, výkonnější, byla menší a z tohoto pohledu i úkoly byly reálnější. Nehledě na to, že jsme měli daleko lepší prostředky na překonávání vodních toků, které tehdy ještě nebyly, které během několika minut byly schopny vytvořit most, aby technika, která nebyla schopna plavat, byla schopna se dostat na druhou stranu. Bylo daleko kvalitnější zásobování a podpora všech druhů zbraní a prostředků. Tak si myslím, že z tohoto pohledu se to asi liší dost.

KS: Vy jste v souvislosti s tou logistikou zmínil tu otázku té takzvané předsunuté základny ...

MZ: Ano.

KS: ... která vás v tom plánu zaujala.

MZ: To jsem si také poznačil a zarazilo mě to, protože v době, kdy tehdy měla vyjít vojska na hloubku asi dvě stě kilometrů na území Německa, by se rozvinula předsunutá frontová základna v prostoru západně od Plzně, což by znamenalo, pokud by mělo být prováděno zásobování, provádět v tehdejší frontové operaci zásobování na hloubku tři sta kilometrů po rozbitých cestách a po bojištích, kde se vedly tvrdé, těžké boje a kde je všechno zničeno. Tři sta kilometrů provádět zásobování ... nevím, jestli by byla schopna základna zásobování provést. I když vojska sebou vezla určité zásoby, ale tam je postaven úkol vyjít na splnění operace s pohyblivými zásobami. To znamená, že front by musel být schopen na těch 300 i více kilometrů zásobování provádět za činnosti nepřátelského letectva, po případných jaderných úderech. To považuju za nereálné na takovou vzdálenost provádět.

KS: Tento plán vlastně počítá – jestli ho vyhodnocuju správně – s používáním prostředků jaderného napadení od samého počátku, to znamená válka by se nuklearizovala okamžitě. Mohl byste to srovnat s těmi osmdesátými lety, jak to potom vypadá? Jak si stojí ta varianta vedení konvenční války a nějaké nuklearizace v průběhu konfliktu nebo ...?

MZ: To srovnání je vysloveně teoretické a velice složité, ale při použití jaderných zbraní je cílem obou stran zničit si především navzájem jaderné zbraně. To je úkol číslo jedna. A potom takové prostředky, které mohou ovlivnit průběh operace – velitelská stanoviště, letectvo, prostředky navádění ... A na vojska jdou údery až v podstatě jako v poslední řadě. Jenomže se nepočítá s tím, jak ohromné by byly potíže způsobené výbuchy, zamořením a zničením prostorů, které by se staly absolutně neprůchodnými. A pokud by se to stalo v samém začátku války, ono by snad ani nemohlo dojít k tomu, že by vojska začala útočit. Nebylo by kudy. Nebylo by kam. Šumava, Český les, do toho jaderné údery, komunikační centra, do toho zničená centra velení, a jestli by se použily jaderné fugasy a miny ... asi by vůbec nešlo zahájit operaci, protože by nebyl ten prostor průchodný. A civilní obyvatelstvo, to by především doplatilo na následky radioaktivního zamoření, protože pokud by k tomu vůbec došlo, to by byly stovky černobylských elektráren. A vzpomeňme, co udělala jedna, a to nebylo nic moc. Celé naše území by se v podstatě stalo zamořenou zónou, Čechy, Morava, potom dál, na Polsko, na Slovensko, v závislosti od toho, kterým směrem by byly převládající větry. Asi ten začátek by mohl znamenat i konec operace.

KS: Vy jste v tomhle, když jsme spolu mluvili, jako asi nejhroživější hodnotil ty následky těch podzemních, eventuálně pozemních výbuchů, které by vznikly následkem použití těch jaderných fugasů v příhraničních oblastech. Jestli vás mohu citovat, říkal jste, že „Černobyl by proti tomu byl jenom pralinka“. Dá se nějak odhadnout, za jakou dobu by to zamoření pominulo v těchto oblastech?

MZ: To já si netroufnu.

KS: Zhruba, jestli by to bylo v řádu dnů, týdnů ...

MZ: No to zamoření by se počítalo na roky, možná na desítky let. A to nejhorší zamoření, to znamená smrtelné, to by byly pravděpodobně týdny a měsíce. Takže prostory, které by byly absolutně pro člověka ... byly by tak nebezpečné, že by si tam nikdo nemohl dovolit se v té oblasti pohybovat řadu dnů, týdnů, možná měsíců. Vidíte, Černobyl, to jsou roky a je stále zamořený.

KS: Chápu to tak, že obě strany konfliktu si byly vědomy toho, že ta eventualita jaderné války v té nejširší škále v podstatě znamená, že by nemohla zvítězit ani jedna z nich.

MZ: Já se právě domnívám, že pokud si to obě strany uvědomovaly – asi ano – tak právě proto k válce nedošlo. Kdyby kterákoli strana tehdy věděla, že má šanci, že to přežije, bez velkých nebo bez strašných ztrát, tak by možná k válce i došlo. Ale právě proto, že si byli zřejmě vědomi těch hrůz, co to představovalo. V podstatě nemožnost jakéhokoli života v té zemi nebo v těch zemích okolních, možná, že i to je jeden z důvodů, proč k válce nedošlo.

KS: Já teď nevím, jestli jsme nevynechali nějakou vaši poznámku, z těch poznámek, co jste měl k tomu plánu.

MZ: Já si myslím, že jsme ty, které jsem měl poznačeny, probrali všechny. ... Asi jsme probrali všechny nejdůležitější.

KS: Tady zatím je k tomu plánu komentář jednoho z východoněmeckých „operátorů“, pracovníků operační správy Německé lidové armády, generála Deima, který upozorňuje na tu chybu v použití termínu, kde se objevuje ten výraz *plan ispolzovanija* namísto toho podle generála Deima případnějšího termínu *plan primenenija*. Jak vy si tohle vysvětlujete?

MZ: Já si myslím, že to je pouze chyba člověka, který to psal. Že to nepsal rodilý Rus, protože to jsou velice podobná slova, která se obě používají, i *primenenija*, i *ispolzovanija*. I ve vojenské terminologii se používají, ale právě na tomto místě mělo být napsáno *primenenija*. Čech nebo kdokoli jiný, kdo nezná tak dobře ruský jazyk, se může dopustit drobné chyby a napsat *ispolzovanija*. Ale smysl těch obou slov je v podstatě stejný a podle mě je to jenom chyba toho, kdo to psal. To psal Čech.

KS: Generál Vitanovský v rozhovoru, který dával, popisoval okolnosti, za jakých ten plán vlastně byl připravován. Říká, že ho projednávali na sovětském generálním štábu, kde byl konzultován, a nakonec že ho převezli sem do Prahy, za zvláštních opatření, na operační správu na hlavní sál, tam ho uložili. Podle vašich vědomostí – došlo ještě někdy k tomu, že by se takhle – teď nemluvíme o nějakých drobných úpravách, protože ty se určitě musely dělat na té operační správě nepřetržitě – ale kdy by byl takhle od základu znovu zpracován operační plán, jako celek.

MZ: Já jsem na operačním štábu nepracoval v těchto funkcích, ale domnívám se, v té době, kdy já jsem se zúčastnil zpracování části toho plánu v osmdesátých letech, tak minimálně tehdy byl od základu přepracován, protože tehdy se právě zdůrazňovalo to, co jsem říkal já – vždycky zahájit přípravu nejdříve k obranné operaci a v případě jejího úspěšného provedení přejít do útočné operace. A to předpokládá zpracování kompletní dokumentace, to se v podstatě musí zpracovat dvě operace, nejdříve obranná, potom útočná.

KS: V mobilizačních plánech z roku 1961 se objevuje jako určité téma plán na vypuštění přehrad na vltavské kaskádě. Ten, jak jsem z těch dokumentů pochopil, měl vlastně předejít tomu, aby byla likvidací, nevím jestli nějakým leteckým nebo raketojaderným úderem, zničena tělesa těch jednotlivých přehrad a aby ta přívalová vlna strhla ty mosty, které byly důležité pro zásobování pro udržení komunikace. A padl jsem na to, že na začátku osmdesátých let, v tom, čemu se někdy v dějinách mezinárodních vztahů říká „druhá studená válka“, eskalace spojená s nástupem Reagana a s válkou v Afghánistánu, že se někdy objevuje v československých dokumentech takhle otázka znovu, té Vltavy a příprav na vypuštění kaskády jako prevence před takovými událostmi. Setkal jste se nějak s tímhle tématem?

MZ: Setkal jsem se s tím a myslím si, že to má svůj význam, ale pravděpodobně by ten význam nebyl takový, aby ovlivnil průběh operace. Já si to myslím. Tam totiž všechno závisí na jedné věci – tam závisí všechno na tom, jak by se vyvíjela mezinárodněpolitická situace. Vždycky

jsme vycházeli z toho, že dochází ke zostření mezinárodněpolitické situace, určitému napětí a na základě toho už by se vojska začala připravovat. Většina našich vojsk už v té době byla na západ od Vltavy a Labe. Ostatní zbývající vojska, pokud by došlo ke zostření mezinárodněpolitické situace, už by prováděla doplňování, mobilizování, přesuny. A viděli jsme loni na tisícileté vodě – sice způsobila záplavy, ale nezpůsobila to, že by se u nás zcela zastavila doprava. Že by mohlo dojít ke zničení nějakých mostů, to by mohlo. Ale i Vltava proteče za pár hodin nebo dnů, záplavová vlna odejde a vojskům, která budou na západ nebo na východ, na severovýchod od Vltavy, to nic nezpůsobí. A jeden den v té operaci nerozhoduje podle mého názoru, nebo dva dny.

Uvažovalo se o tom, bralo se to v úvahu, ale ne jako rozhodující kritérium.

KS: Tady Československo je specifické v tom, že na rozdíl od Maďarska, Polska a východního Německa tady ještě v šedesátých letech nebyla umístěna žádná sovětská vojska. Vlastně Československý front zůstával jediným „národnostním“ frontem a teprve od roku 1968 je tady Střední skupina. Do té doby ten druhý sled přichází odněkud z větší dálky. Mohl byste nějak popsat ty okolnosti, které se týkají plánování druhého sledu? Nebo co jste aspoň očekávali, že bude druhý sled?

MZ: Já jsem se s tím setkal zase až v osmdesátých letech, když jsem byl na armádě a na okruhu. My jsme v podstatě měli na našem frontu většinu vojsk v prvním sledu a ve druhém sledu byl Východní vojenský okruh, kde byly školní divize, a jejich použití předpokládalo nějakou dobu na mobilizaci. Čili mobilizování, příprava a přesuny a to bylo poměrně složité. Pokud by došlo, jak se i tehdy uvažovalo, k překvapivému napadení, tak jsme neměli okamžitě použitelný druhý sled. Ani pro obrannou operaci, ani pro útočnou operaci. A to byl jeden z důvodů – pravděpodobně, proč se přesunula Střední skupina k nám.

A protože jako veliteli okruhu a případně i jako veliteli frontu mně byla tato skupina podřízena, tak jsem měl vytvořeny daleko optimálnější podmínky pro plánování a realizaci úkolů, které byly postaveny. Druhý sled byl okamžitě k dispozici, poměrně silný druhý sled pro obrannou operaci, na provádění protiúderů a podobné činnosti. A v případě útočné operace zase v prvním sledu vyšly naše armády, a po přejití příhraničních prostorů a vyjití do prostoru, kde je možno zasadit druhý sled, tak jsme měli dobře připravený a dobře vyzbrojený druhý sled. Takže to – z vojenského hlediska – byla úžasná posila pro náš front.

KS: My jsme mluvili o té otázce, kterou zmínil ten generál Deim, to jest, že východní Němci v době, když se Varšavské smlouva rozpouštěla, vraceli Sovětům některé svoje operační dokumenty, možná všechny svoje operační dokumenty. I když my podle všeho ne. Vy jste říkal, že to může souviset s tím, že právě ve východním Německu byl sovětský důstojník velitelem ...

MZ: Tam veleli Sověti a hlavním uskupením byla sovětská armáda a německá armáda byla v jejich podřízenosti. A pokud já vím, pokud je mi známo z doslechu, tak v prvním sledu šla vždycky sovětská armáda. A v jejich podřízenosti v druhém sledu a podobně byla armáda NDR. U nás to bylo zcela opačně. Střední skupina u nás byla podřízena našemu frontu, dokumentace u nás byla naše, oni měli jenom tu část dokumentace, která se jich týkala, to znamená použití jejich skupiny, jejich divizí ve druhém sledu. Velení, řízení jsme prováděli my.

KS: Vy jste říkal, že pro to, aby se dala ofenzivní operace provést, obecně aby se dala ofenzivní operace provést, tak to počítá s nutností převahy minimálně 1:3, 1:4.

MZ: Pokud má být provedena úspěšně útočná operace, tak minimálně 1:3, 1:4 na těch směrech, kde chcete prorazit. Buď na to musíte mít dost sil, anebo někde příkryt slabými silami a vytvořit tuto převahu. Ale tehdejší poměry sil to moc neumožňují. Mám na mysli plán z toho roku 1964. Neumožňovaly, protože nebylo kde provést takové soustředění vojsk, abyste vytvořil troj- nebo čtyřnásobnou převahu. Neumožňovaly to prostory, nebylo kudy je přisunout, nebylo kde je rozvinout. Prostě nešlo to, nereálné. A někde na území protivníka to provádět? Stejně musíte projít přes příhraniční prostory, které by byly zničené, rozbité. No, považují to téměř za nereálné. Reálné by to bylo až někde v hloubce na těch 100 kilometrech

od hranice, tak tam snad ano, ale stejně je tam musíte nějak dostat. A my jsme v té době tolik vojsk neměli.

KS: V těch šedesátých letech se v těch interních hodnoceních, která jsou zpracovávána v Československu nebo v Sovětském svazu, zdůrazňují především ty slabiny, které má NATO. Možná že z toho vychází to rychlé tempo postupu. Naopak v sedmdesátých letech se potom zdůrazňuje rostoucí síla NATO, v těch hodnoceních Varšavské smlouvy. Má to podle vás nějaké politické příčiny, nebo to odráží reálný stav?

MZ: Já se spíš domnívám, že to má příčiny reálnějšího hodnocení skutečného stavu, který byl. A pravděpodobně i lepší práce rozvědky, která musela dodávat podklady k seznamování se s možnostmi jejich techniky v porovnání s naší technikou, a reálnější hodnocení nakonec vede k tomu, že i z druhého pohledu potom přistupujete k celkovému vyhodnocení toho protivníka. Že bylo realističtější. S politikou to nemá nic společného, si myslím.

KS: V těch zprávách, které mám k dispozici, se často objevují informace o tom, že v armádách Varšavské smlouvy se reaguje na nějaké inovace, zavedení nových vojenských technologií, nové vojenské techniky na straně NATO. Během těch sedmdesátých, osmdesátých let, co tak asi nejvíc podle vás ovlivnilo z hlediska hodnocení té cizí armády, co tak asi nejvíc ovlivnilo posílení NATO? Myslíte, že to bylo zavedení neutronových zbraní, nebo zavedení nějaké konvenční techniky?

MZ: To se dá těžko soudit. Ale myslím si, že co hodně ovlivnilo rozvoj techniky a vůbec názory na operační umění a strategii, že bylo využití potom později vesmíru, špionážní družice. Protože ty umožňovaly zjistit do nejmenších podrobností rozmístění, druhy techniky, přesuny, prostě všechno včetně spojení. A byla doba, kdy my jsme věděli – v tuto dobu přelétává družice, nebudou přesuny. Takže speciální technika, třeba raketová měla určeno, kdy se může přesunovat. I rozvoj různých druhů zbraní ovlivňoval druhou stranu, protože jestli se u protivníka objeví nová technika, třeba nový tank, tak hledáte hned protizbraň protitankovou a podobně.

A třeba já, když jsem byl ještě velitel divize a na armádě, jsem věděl, že nesmíme útočit v noci. Protože nemáme šanci v tehdejší době – oni měli daleko lepší přístroje pro vidění v noci a pro vedení palby v noci. A v tom případě my bychom jeli slepí a oni nás dávno viděli, neměli jsme šanci. „Útočit v noci se nesmí.“

Liší se dostřely jednotlivých druhů zbraní, dosah protitankových řízených střel, protiletadlových raket a podobně. Oni odpalovali z vrtulníků už na šest, na osm kilometrů a my jsme odpalovali třeba na tři kilometry protitankové zbraně. A tomu musíte přizpůsobit všechno, taktiku, řízení, velení, používání bojových prostředků, prostě hledat takové metody a způsoby, abyste vůbec mohli uspět. Takže to ovlivňuje i jednotlivé druhy zbraní a jde to až po špionážní techniku.

KS: Generálmajor Štorek ...

MZ: Já ho znám.

KS: ... který byl velitelem 10. letecké armády – já jsem s ním mluvil – právě hovořil o tomhle přičleňování vrtulníkových odřadů k vševojskovým jednotkám ...

MZ: Bylo takové období.

KS: ... nebyli z toho letci moc nadšeni, ale asi to mělo nějakou příčinu.

MZ: Všechno má pro i proti, Američané to mají doteď. A asi nejsou nejhlupejší a dělají to. Protože pokud má vrtulník podporovat útočící pozemní jednotky, nebo bránící se, tak mu musí velet ten, kdo tam je, kdo to vidí, a ne letec, který sedí 150 kilometrů nebo 200 daleko. Takže pokud jsem dostal vrtulníkový odřad třeba na cvičení, tak velitel ke mně přišel, postavily se mu úkoly, navázalo se spojení, věděl, na jaký signál tam odstartovat, a ze země jsme museli ukazovat, kde je přední okraj jednotek, vytyčit ho, aby nepálil do vlastních. A taková spolupráce je daleko lepší. Oni to neměli rádi letci, ale pro provádění praktické činnosti to bylo nezbytné. Američani to dělají dodnes.

Když jste mluvil o tom letectvu, nevím, jestli se generál Štorek přiznal, že tenkrát jejich letectvo odpalovalo rakety vzduch-vzduch na dvakrát nebo třikrát takovou vzdálenost, než oni

měli svoje rakety. Když vyletěli proti sobě, sice se na radarech mohli vidět, ale ten Štorek vypálit nemohl a ten Američan mohl už třeba na 140 kilometrů odpálit raketu, a než ten by se přiblížil, tak už je pryč.

Takže kvalita jednotlivých prostředků a zbraní ovlivňovala všechno. To je právě to, o čem já jsem hovořil, že se nedělaly kvalitativní poměry sil, a proto byly úkoly nereálné.

KS: Generálporučík Slimák se zmiňoval, že se pokoušel nějak takhle kvalitativní kritéria, tyhle ukazatele do té kalkulace zanést generálplukovník Blahník a že snad údajně na to měl doplatit, že jakmile je tam zavedl, ta kvalitativní kritéria, tak ...

MZ: ... tak úkol je nereálný, přesně. A když to potom všechno spočítáte kvalitativně, tak je nesprávné vyhodnocení protivníka, to původní, nesprávně a nelogicky a nezdůvodnitelně postaven úkol, nesplnitelný úkol. A zborší to celý plán. Nejspíš právě tohle měl generálplukovník Blahník na mysli. Protože úkol je postaven a nemůže říct, že ho nesplníte.

KS: Zeptal bych se vás jako velitele, který pracoval v těch funkcích v osmdesátých letech, na tu otázku toho konceptu RJAN, to jest té představy, že Západ by mohl připravovat, že připravuje nadále napadení sovětského tábora, Varšavské smlouvy a že je třeba pečlivě sledovat symptomy toho, co se na Západě děje, protože takový úder by byl fatální pro nějaký úspěch války. Jak tohle hodnotíte, tu možnost? Nebo jak jste to viděl v osmdesátých letech, kdy to bylo aktuální – že najednou z ničeho nic jedna strana – Západ – napadne tu druhou nějakým nenadálým raketojaderným úderem? Strategickým pochopitelně.

MZ: Pravděpodobně to byla jedna z variant, možných variant. Otázka byla jenom taková, jestli politické vedení státu, prezident, ústřední výbor, jestli rozhodne ano nebo ne. Pamatujete, že nosili kufříky, pomocníci prezidentů, prezidentů jako vrchních velitelů. A ten kufřík, to je prostě klíč k tomu dát souhlas nebo nedat souhlas. To je několikanásobně blokováno a nenesli je zbytečně. Takže zřejmě obě strany se k tomu připravovaly a ta nenadálost je sice relativní, ale tam stačilo předstihnout druhou stranu o pár minut a získat neskutečnou výhodu, relativní výhodu v momentu překvapení, když na obou stranách byly rakety v trvalé pohotovosti a připraveny v podstatě k okamžitému odpálení. Ale i těch několik minut předstihu stačilo k tomu, abych já odpálil a on třeba neodpálil všechno. Ale pravděpodobně to byla jedna z těch tehdy možných variant použití.

KS: V téhle době na té taktické, operačně-taktické úrovni československá armáda má k dispozici vedle těch raket Frog, Luna, které tam byly předtím, má k dispozici už i novější rakety. Točka, to jsou ty SS-21, a ty Oky, SS-23, které údajně jsou pokládány obecně mezi experty na raketové vojsko za velice kvalitní, s nízkou kruhovou odchylkou a relativně dlouhým doletem operačně-taktických raket. Kolik těch raket bylo vlastně přiděleno k těm jednotlivým útvarům? Kolik jich třeba měla divize, kolik armáda?

MZ: Tak to bylo podle tabulek. U divize byl oddíl taktických raket, jestli se nemýlím, tam byla tři odpalovací zařízení. Když byly čtyři divize, tak čtyři krát tři je dvanáct, tam byl oddíl vojskových raket, operačně-taktických raket, ten už měla armáda svůj. Devět? Nechci se moc splést, ale tak asi devět. Tak když to spočítáte, tak dvacet armáda jedna, druhá ...

[druhá strana kazety]

MZ: Jenomže, tady je jedno veliké ALE – všechny tyto prostředky my jsme měli bez jaderných hlavic. My jsme je měli k použití, byly připraveny k použití, ale byly bez jaderných hlavic, které se skladovaly zvlášť a vydávaly se pouze na zvláštní rozkaz, a teprve pak se prováděla montáž.

KS: Já o tom něco málo vím, o těch technických brigádách, které to měly na starosti. Takhle technika je příšerně drahá a zvlášť na těch cvičeních, pokud se nějaká vystřelí, tak ty náklady jsou obrovské. Takže se dá očekávat, že pokud by ta válka byla, tak by ty rakety opravdu byly vybavovány jadernými hlavicemi, protože asi nemá smysl je odpalovat jako konvenční.

MZ: Přesně.

KS: Jak vlastně je řešena otázka toho dodávání té jaderné munice, těch jaderných hlavic v případě války?

MZ: V případě války už je pozdě, to se musí ještě před válkou. Protože v případě války to už asi nestihnete. Vzhledem k tomu, že se dneska, už i tehdy se pomocí družic dalo všechno

přesně zjistit. Oni zřejmě přesně nevěděli, ani my jsme přesně nevěděli místo přesně na metr, kde jsou sklady jaderné munice. Ale musíte to zvládnout včas, protože raketová vojska, oddíly, musely rakety převzít. Prováděly se nácvičky, speciální cvičení, kdy jednotlivé jednotky jezdily do určených míst, tam by převzaly hlavice, ze skladů na místo styku by přijely s hlavicemi, předaly, převzaly a jely za oddíly nebo brigádami, kde by byly připraveny k montáži. To je pak už otázka několika minut, montáž, to není nic složitého.

Ale na to se prováděly přípravy, prováděl se výcvik, takže to všechno bylo zabezpečeno a připraveno.

KS: My teď máme k dispozici smlouvu, kterou uzavřeli v prosinci 1965 ministr armádní generál Lomský a sovětský ministr obrany maršál Grečko, která hovořila o tom, že se v Československu začnou budovat na některých místech ty depoty, které byly určeny pro tu jadernou municí. V té úplně první smlouvě jsou to lokality Bíliny, Bělá pod Bězdezem a Míšov-Borovno. A používá se tam výraz „Javor“, akce „Javor“ nebo „Javor“ pro ty jednotlivé depoty. A generál Pícek tohle potvrzoval, mluvil o tom, že jako šéf té operační správy byl dokonce na kolaudaci jednoho z těch objektů někde u Chomutova. Nicméně není jasné ..., zdá se, že během těch 1965 – 1968 byly ty sklady pořád tak budovány a nejspíš nebyly osazeny. Není jasné, jestli československá strana to jejich budování v té době nějak nezdržovala, neblokovala. Samozřejmě potom s příchodem té Střední skupiny [sovětských vojsk] Střední skupina ty objekty převzala, takže není možné už z československých dokumentů dohledat jejich další osud. Co vy jste věděl o téhle otázce?

MZ: O tom já nevím, jak se to provádělo. Protože to byla přísně utajená akce. Nevím o tom nic.

KS: Přece jenom z hlediska toho, za jak dlouho tu hlavici dostanete, v případě toho, že ji máte dostat, že prostě existuje – z objektivních důvodů – ta potřeba, tak člověk musí mít nějaké očekávání toho, za jak dlouho ji dostane, a může tak nějak odhadovat, jestli ta hlavice už prostě je někde poblíž, nebo jestli bude dopravována letecky, odněkud já nevím z Ukrajiny.

MZ: Na to byly určené jednotky a to byla otázka několika hodin, kdy by ty hlavice byly přímo u odpalovacích zařízení. Právě proto se sklady budovaly na směrech jednotlivých armád, kde se předpokládalo, že budou rozmístěny raketové prostředky, tak někde poblíž, ne příliš daleko, aby to byla otázka několika hodin.

KS: Vy jste, pane generále, hovořil o těch, já bych řekl, komplikovaných vztazích s některými Sověty, s představiteli Spojeného velení. Mohl byste charakterizovat třeba ty významnější sovětské představitele, se kterými jste přišel do kontaktu? Nějak osobně, protože přece jenom lidé se nějak povahově liší, každý má nějaký způsob práce, jiné metody jak jednat. Mohl byste nějak tohle nakousnout?

MZ: Je to jako všude jinde, jsou lidé lepší a horší, někteří třeba i vynikají. Já jsem jich tak mnoho nepoznal, ale poznal jsem pár představitelů v době, kdy jsem velel armádě a okruhu. Poznal jsem jich pár i při služebním styku, při cvičení, při pobytu jejich vojsk u nás, jako velitele Střední skupiny. Z obecného hodnocení – všichni byli profesionálně připraveni velice dobře. A to ostatní pak ovlivňuje jejich vlastní povaha nebo charakter, každý je jiný. Někteří jsou téměř intelektuálové, do takové skupiny bych mohl zařadit třeba generála Vorobjova, který byl vynikající člověk, velice sečtělý, kulturní, inteligentní. Velice slušný, nikdy neřekl sprosté slovo ani vulgárnější slovo. I s podřízeným, pokud jsem mohl sledovat, jednal přísně, ale slušně vždycky. A to ne vždy byla vlastnost, ve které by vynikali všichni.

Poznal jsem třeba i pozdějšího jejich ministra generála Rodionova, který u nás velel sboru v Olomouci, pak byl krátkou dobu u Střední skupiny vojsk a poté odešel a velel Zakavkazskému vojenskému okruhu. Potom byl náčelník akademie generálního štábu v Moskvě a po revoluci, v devadesátých letech – nevím přesně kdy – byl ministrem obrany. Jako civilista, protože to byla podmínka, že musí být civilista. Sundal uniformu a byl ministrem obrany. Což byl taky velice inteligentní, vzdělaný člověk.

A s několika maršály jsem se setkal jenom na cvičení. To byli profesionálové, ale už pánové v letech, zkušenosti bojovníci z druhé světové války, s frontovými zkušenostmi, vynikající profesionálové.

KS: Byli tehdy vůbec ještě někteří z těch „frontáků“, z těch našich, ve funkcích? Myslím, že snad ještě Džúr patří do téhle generace.

MZ: Tak Džúr byl, ale po něm už ... už ne. Dříve byli ještě na generálním štábu, například generál Lomský, Rytíř, ale po nich myslím už frontáci nebyli. Sem tam někde nějaký možná v akademii v Brně by se mohl objevit.

[...]

Zapomněl jsem na jednoho, to byl vynikající člověk, generálporučík Polochov, který byl představitel Spojeného velení v Písku, u armády, a já jsem ho tam zažil, když jsem byl ve funkci zástupce velitele armády, než jsem převzal armádu, ten rok tam byl. Pak ho vystřídal další. To byl i fronták, velice inteligentní a soudný člověk, ten byl přístupný k argumentům, poradil, pomohl, už byl starší, měl spíš takový, řekl bych, otcovský přístup.

KS: Generál Sochor, taky letec, byl myslím před Štorkem velitelem [10. letecké] armády ...

MZ: Znáám ho.

KS: ... tak napsal paměti, ve kterých píše, že se mu občas dařilo využívat toho svého přiděleného Sověta, toho poradce, k takovým těm praktickým věcem jako třeba zrychlit dodávku náhradních dílů nebo k těmto čistě praktickým věcem. Platí to, měl jste taky takovou zkušenost?

MZ: Já jsem měl. To jsem byl ještě velitel divize a měli jsme na cvičení na Libavě a právě ten generálporučík Polochov se svým pomocníkem na tom cvičení byl. A ten jeho pomocník, to byl takový divoch, plukovník. A my jsme měli provádět nácvik přechodu vodní překážky. Tak on tam příběhl: „A uděláme to jako na frontě.“ Já říkám: „Neuděláme. Neuděláme. Velím tady já. Nejdřív bude průzkum. Až uděláme průzkum vodního toku, přijede záchranná vyprošťovací skupina, dáme člun, oblékne se potápěč, dáme tam vyprošťovací tank s vytaženým lanem, protože cíl číslo jedna je – bez jakéhokoli zranění a bez velkých problémů. A až to bude, tak pojedou jeden tank, až projede, tak pojedou druhý tank.“ A on: „Ne, pojedou jeden za druhým.“ Já: „Ne, nepojedou, to je cvičení.“ Tak jsem šel za generálem Polochovem, ten seděl takhle dál, říkám: „Mám problém“ „Jaký?“ „Váš pomocník tam chce, abychom to prováděli jako na frontě, a já s tím nesouhlasím, já musím mít rozvinuté záchranné a vyprošťovací prostředky, aby se nic nestalo.“ On ho zavolal a říkal: „Máš tady auto?“ On říkal: „Mám“ „Sedni si a jed domů!“ Poslal ho domů a nechal to udělat tak, jak to má být, aby se nic nestalo. Protože při jízdě tanku pod vodou bylo tolik mimořádných událostí. V té době jsme se učili, že cvičení je od toho, aby se člověk připravoval a učil, a ne proto, aby se stal malér.

KS: A těch mimořádných událostí ... já jsem četl jednu inspekční zprávu z těch šedesátých let, kde se objevuje ten počet až, nevím, jestli to nepřezenu, až kolem dvou set mimořádných událostí, těch prostě s nějakým dopadem.

MZ: To si myslím, že jich bylo daleko víc. Když jsem byl na okruhu, tak v podstatě neuplynul den, aby se něco nestalo, dopravní nehoda, někdo se postřelil, tankem přejeli ... v podstatě denně něco bylo. Ne všechny závažné, ale bylo toho dost.

KS: Vy jste zmiňoval generála Kornějenka a to, jak jste ho, mohu-li to tak říci, „vycvičil“, že do určitých věcí zasahovat nemůže, že v určitých záležitostech je lépe, bude-li sedět se svým pomocníkem a hrát šachy.

MZ: Stalo se to, bylo to tak. Kdy on jako představitel u armády neoprávněně zasáhl a vydal rozkaz našim vojákům, na což neměl právo, při rozmístování na štábním cvičení. Přičemž rozjezdili zbytečně louku a vznikla škoda asi třicet tisíc korun a úplně zbytečně. Tak jsem ho zavolal, nechal jsem zavolat i agronoma z místního družstva, aby vyčíslil, jakou škodu způsobil, a zeptal jsem se ho [generála Kornějenka], jestli to hodlá zaplatit. Což pochopitelně nehodlal, tak jsem mu řekl, že to je poslední případ, kdy zasahoval do velení, že tam je proto, aby mi pomáhal, radil, případně aby na mě podával hlášení, když s něčím nebude spokojený. A

aby pokud bude mít čas, si sedl s pomocníkem a zahrál si šachy. Když ho budu potřebovat, že mu řeknu. Od té doby byl pokoj a věděl, kde je jeho místo.

KS: Pojdme ještě zpátky k tomu Spojenému velení. Mohl byste se pokusit nějak definovat, jaké bylo hodnocení československé armády, relativně v rámci toho kontextu Varšavské smlouvy, ze strany Spojeného velení, ze strany generálního štábu Sovětské armády?

MZ: Tak problém je v tom, že oficiálně nebylo nikdy stanoveno pořadí. To se jednak asi ani nehodí a nedělá. Ale pokud jsem měl možnost hovořit právě s představiteli Spojeného velení – a ti věděli hodně, viděli všechny armády Varšavské smlouvy na všech možných cvičeních. Tak ti hodnotili naši armádu velice kladně. A vojska se na jaře rozlehla a tři čtyři měsíce nikdo necvičil, protože jsme pomáhali národnímu hospodářství, na jaře sena, potom žně a řepy. A v září nebo koncem srpna byly prověrky a nikoho nezajímalo, jestli jsme byli na senách nebo svázeli obilí nebo byli na řepě, ale chtěli vidět výsledky – jak umí jezdit, střílet, zvládnout odbornou přípravu. A oni Sověti nedokázali pochopit, že my vojáky třeba tři čtyři měsíce nevidíme, dáme je dohromady a za čtrnáct dní, za tři týdny jsme připraveni na prověrky. Prostě vojáci se svezou, dají se dohromady, ostříhají, převléknou, vyčistí se ... a cvičilo se a cvičilo se. A pak jsme šli za čtrnáct dní na prověrky a ti naši vojáci uměli střílet, uměli jezdit, uměli všechno. A těžko chápali, že je něco takového možné, říkali, že u nich by to možné nebylo.

A když jsem měl možnost srovnávat třeba na střelnicích, protože tam jsme stříleli vedle sebe, na třech drahách jsme třeba stříleli my, na Libavé, v Přáslavicích, a na třech stříleli oni. Tak naše výsledky byly vždycky lepší. A dělali jsme porovnávací zkoušky do tanku T-72 se zaměřovači. Jeden systém přivezli Sověti a jeden systém byl náš. To jsme dělali zase v Boleticích na střelnici, v jižních Čechách. A od nich stříleli praporčíci a u nás vojáci základní služby a měli jsme výsledky lepší.

Například na cvičení v roce 1987 na Doupově tam tehdy byli západní pozorovatelé – tak to jsem neřídil já, generál Vacek tehdy ještě velel. A tam je velice těžký terén a velice těžké podmínky. A když západní pozorovatelé viděli, kde cvičíme, za jakých podmínek, tak velice uznale pokyvovali hlavou, že něco takového u nich není možné, že oni jednak nemají takové možnosti terénu v Západním Německu, kde cvičili. Prostě uznale pokyvovali hlavou a tvrdilo se, že naše armádě je velmi dobře připravená a vojáci velmi dobře připravení – ve všech druzích. Když byly soutěže ve stavbě pontonových mostů s kteroukoli armádou, vyhrály naše jednotky, ve střelbách ... Byli dobří. Asi proto, že měli dobrou všeobecnou přípravu ze škol, v souladu s tím byli zařazováni na funkce, na odbornou přípravu a jejich osobní vlastnosti převyšovaly – zřejmě – připravenost těch jiných vojáků. Já si to jinak nedovedu vysvětlit. Protože když jsem potom viděl Sovětskou armádu, ty jejich vojáky, co byli v tancích, tak naši měli znatelnou převahu. Myslím, že byli dobří. Neřekl bych třeba nejlepší, nevím, neviděl jsem všechny armády, ale kde jsme byli, tak tam jsme uspěli a dobře.

KS: Vy jste potom působil na začátku devadesátých let ve Spojeném velení. Mohl byste nejdříve obecně říci, co si myslíte o funkci Spojeného velení v kontextu té Varšavské smlouvy?

MZ: Já to mohu hodnotit až teprve teď s odstupem třinácti let. Já jsem tam byl v devadesátém roce, a ne dlouho, asi devět měsíců. Teď zpětně, pokud bych hodnotil vůbec význam Spojeného velení, tak se domnívám, že to byla víceméně formální záležitost, i z toho, co jsem tam poznal, že se tam neřešili nějaké zásadní problémy nebo úkoly. V podstatě jsme byli taková přisedící. Domnívám se, že všechny rozhodující otázky byly řešeny v generálním štábu Sovětské armády a tento štáb Spojeného velení byl jenom taková, řekl bych, „přidružená organizace“, bez rozhodujících pravomocí. Protože na válčišti byli předurčení velitelé, kteří veleli na západním směru velení, maršál, který seděl na svém místě v Legnici. Na jižním směru měli svého velitele, který tam měl pravomoci, a my jsme byli víc taková zprostředkovatelé běžných, řekl bych, drobných úkolů a požadavků, někomu zavolat, něco zařídit, něco vyřídít ... jet se podívat na cvičení. Víceméně takový spíš „politický“ orgán, i když ne politický, takový spíš orgán bez rozhodujících pravomocí. Formální záležitost.

KS: Takže Spojené velení existovalo spíš proto, aby ty menší státy Varšavské smlouvy měly ten pocit, že jsou taky zastoupeny.

MZ: Tak, přesně tak. Něco takového. Že jsou zastoupeny ve velení, ale formální záležitost.

KS: A nastaly třeba nějaké vzácné momenty, kdy by třeba Sověti – třeba i předtím, vůbec během celé té doby – dali nějak nahlédnout do něčeho, co byla jejich tajemství?

MZ: Tak toho se nemusíte bát. Já osobně jsem se s něčím takovým setkal, ale to bylo vyvoláno úplně něčím jiným, osobním přátelstvím s člověkem, se kterým jsme si byli velice blízcí, jako kamarádi. I jsme spolu byli ve stejné době v akademii generálního štábu, takže jsme se znali odtamtud leta letoucí. Takže mi dal lehce nahlédnout do kuchyňky, tajemství, které neznali ani jeho nejbližší podřízení, ale to byla záležitost víceméně soukromá. Po stránce oficiální, myslím si, že nic takového nebylo.

KS: To je asi málo doceněno, jak ta Vorošilovka ty velitele jako společné vzdělávací centrum mohla spojit.

MZ: No tak je a není. Podle mě – a nejen podle mého, kdybyste se mohl informovat na Západě, tak Vorošilovka je hodnocena snad asi jako nejlepší vojenská škola. Protože projevili zájem po devadesátém roce, a jestli mám dobré informace, tak i ze Západu tam chodí důstojníci a generálové, Maďaři tam chodili dlouho po nás, my jsme to zrušili. Je to jedna z nejlepších škol, a přesto i tam jsou zvláštnosti, protože cizinci měli svoji fakultu a oni měli svoji fakultu. Některé přednášky byly společné, ale některé byly zvlášť a ani tam my jsme neměli možnost nakouknout, protože ne všechno nás mohlo a muselo zajímat. Některé otázky strategie jako třeba použití prostředků a další věci brali jsme každý jinak, jenom to, co jsme potřebovali. Také tam byly rozdíly.

KS: Myslíte, že ten okamžik, kdy ten váš sovětský kolega, kterého jste znal lépe už z té školy, vám ukazoval, že tam někde na těch operacích je ta a ta věc, že tam mají to a to, že to bylo tím, že měl pocit, že vám může opravdu dokonale důvěřovat?

MZ: Pravděpodobně to bylo jediné ... neměl k tomu jiný důvod.

KS: Mohl byste něco říci o tom okamžiku, kdy na ten úřad, do té funkce velitele západního válčiště nastoupil Ogarkov? Ono se hodně říká, že to bylo způsobeno jeho odchodem z postu šéfa generálního štábu po tom maléru s tou Korejí, s tím sestřeleným letadlem. Komentovalo se to tady nějak, vědělo se o tom něco?

MZ: Já o tom nemůžu vědět podrobnosti, já jsem se k tomu blíže nedostal, ale je pravděpodobné, že to mohl být jeden z hlavních důvodů, protože takové věci se nepromíjejí.

KS: Jak vy jste tedy vnímali to velení, které bylo v Legnici? Měli jste s nimi nějaký kontakt?

MZ: My jsme občas provedli nějaké nácviky a kromě toho víceméně po pojitkách jsme s nimi měli utajené, zašifrované spojení. Takže my jsme třeba prováděli nějaké cvičení a zprávy o tom, jak probíhá se předávaly tam, odtamtud chodily úkoly, přijela skupinka se podívat, ale ... to bylo víceméně procvičování způsobu velení a řízení, jestli se vůbec domluvíme, protože všechno běželo v ruštině.

[...]

KS: Generál Vitanovský se zmiňoval o tom, že v těch šedesátých let se snažil nějak prosadit do velení tu teorii a praxi automatizace a zavedení výpočetní techniky do přijímání rozhodnutí při operačním plánování. Jak tohle vypadalo v osmdesátých letech?

MZ: Já si myslím, že my jsme v tomhle byli mnohem víc vpředu než jednotlivá odvětví v civilu. Jenom ze své zkušenosti mohu říct – když už jsem končil akademii v roce 1970, to znamená od roku 1969, jsem dělal diplomovou práci na téma „násilný přechod vodního toku divizí s využitím výpočetní techniky“. A tehdy byl počítač v ohromném sálu, ve vojenské akademii na Moravě byl snad jediný počítač v té době. A to byly děrované pásky. Měl jsem takovouto diplomovou práci a musel jsem ji dělat. Čili jsem musel přemýšlet, vymýšlet, jezdit, byl jsem u 4. tankové divize v Havlíčkově Brodu, od které jsem přišel do akademie, sháněl jsem informace, musel jsem sestavit schéma procesu, jak by mohl vypadat, co do toho počítače zadávat za data, jaká data, co bychom od toho očekávali. Tu diplomovou práci jsem udělal v roce 1970. A potom, když jsem byl ve vojscích, tak jsme výpočetní techniku používali hodně.

Dnes už to není tajemství, v osmdesátých letech jsme měli okruh, armáda spojení kabelem, a to co se napsalo na armádě do počítače, tak bylo i v okruhu. A co bylo v okruhu, to se jednoduše přeneslo tím kabelem na armádu. A na cvičeních jsme měli pojízdné, skříňové vozidlo, jako „vétřeska“ to vypadalo. A například výpočty na přesunech třeba jsou ohromně složité, to všechno jsme dělali na počítačích, už tehdy. Byli jsme dost vpředu. A když jsem končil na okruhu, tak jsem měl místo velení v záložním prostoru, kde jsem měl širokoúhlou projekci, kde jsem měl počítače, a když jsme plánovali operaci, tak jsem měl tam svoje vrtulníky, svoje kameramany, čára zasazení, vyleťte, natočte, a když jsem vydával úkol v místě velení, tak jsem ho stanovoval z místa a pustil jsem si to pěkně na širokoúhlou projekci na plátno. „Tady bude čára zasazení, tady bude jedna armáda, tady budou divize, tady budou ...“ Prostě využívali jsme to dost a málo se o tom vědělo.

KS: To asi taky podléhalo nějakému specifickému utajení.

MZ: Nemluvilo se o tom, ale dělalo se. Ještě jsme tehdy uvažovali propojit okruh s ministerstvem. Do Tábora to nebylo tak daleko, tak se o tom uvažovalo. Používali jsme tedy výpočetní techniku dost. Zvláště na otázky zásobování, tam bylo ohromné množství výpočtů. Tak si myslím, že jsme tehdy byli daleko vpředu před civilem.

KS: Ještě v závěru té vaší kariéry, v době, kdy jste byl v tom Spojeném velení, jaká tam tehdy byla atmosféra v té chvíli, kdy tady proběhly ty politické změny, ve státech střední a východní Evropy?

MZ: To byla atmosféra jako asi tak ... ve strašnickém krematoriu. Jako na pohřbu. Protože první začali Němci – my jsme seděli na jedné chodbě, představitelé jednotlivých armád. A já mimo jiné s Němcem a s Polákem jsem měl velice dobrý vztah. Oni oba dva velice dobře uměli rusky, společně jsme chodili na obědy a tak jsme se stýkali. Když došlo ke spojení Německa, tak byla atmosféra skutečně smutná a pošmourná. A vím, že jsme se nejdříve loučili s Němcem, pak se loučili se mnou a bylo jasné, že to je konec s Varšavskou smlouvou.

Dokonce měli zájem o to, jak to u nás vypadá, protože tehdy už se připravovala naše doktrína a byla už v roce 1990 nějaká připravená, tak chtěli, abych jim něco vysloveně řekl. Tak jsem si musel tady v Praze zařídit podklady, tak jsem na to téma vystupoval před všemi, jak bude vypadat naše doktrína. Moc jsme tam neříkal, ale dvacet minut na toto téma bylo moje poslední vystoupení. Jednou za měsíc se pořádalo takové shromáždění, kde vystupovali jednotliví představitelé. A já jako svoje poslední vystoupení jsem měl „Pravděpodobná doktrína Československa v budoucnu“.

KS: To se ještě asi ani tady pořádně nevědělo, co vlastně ...

MZ: To bylo takové dost mlhavé – co vlastně můžete o tom říct. Ono se vlastně zas tak moc vymyslet nedá. Vojska se vám nezmění, změnil se ... protivník.

A nejhorší je – vymyslete doktrínu, když nemáte protivníka. To byl kámen důrazu. Protože Západ už pro nás v devadesátém přestal být nepřitelem, nebo v osmdesátém devátém, a teď vymyslete doktrínu. Proti komu? Když víte proti komu, tak vymyslíte doktrínu. Ale když nemáte protivníka ...

KS: Možná vypsát nějaký konkurs, že by se přihlásil nějaký „protivník“.

MZ: Ale tam už se objevilo to, co je teď aktuální – terorismus. To už se tehdy v těch doktrínách objevovalo, že to můžou být fanatici, teroristické útoky, to bylo uvažováno tehdy jako protivník. Jenže zas – co proti tomu může legální armáda, proti muslimům někde ... Bylo to složité.

KS: My jsme tam přece jenom hráli ... ono je pravděpodobné, ne-li jisté, že by se ta Varšavská smlouva rozpadla, když ne naším přičiněním, tak nějakým během okolností, z polské strany, ze strany Německa, že by se nakonec stejně nějak rozpadla. Ale my jsme přece jenom v té chvíli, kdy se rozpadla, hráli prominentní roli v tlaku na to, aby přestala existovat.

MZ: My jsme byli považováni za nejpevnější článek, tak mezi všemi. A najednou nejpevnější článek praskl. Táhněte za řetěz, když ten nejpevnější článek praskl.

KS: Jaké byly ty reakce Sovětů? Stalo se tam já nevím, že by vás najednou přestali brát?

MZ: Ne, ne, tam byli většinou starší lidé, zkušenější. Já jsem tam byl snad nejmladší, v té době.

KS: Jaký vy jste vlastně ročník?

MZ: 1939. V květnu [1990] mi bylo padesát jedna roků. Přijel jsem tam jeho jednapadesátiletý generálporučík, byl jsem nejmladší mezi všemi. Ale oni to brali tak ... no, jako nutné zlo, řekl bych. Oficiálně vám nikdo nic neřekl, neoficiálně ... Tam se nemělo, co změnit, ve formální organizaci, tam vám je jedno, jestli vám jeden odejde nebo tři přijdou. Ale že to nesli asi těžce, to jo, protože věděli, že budoucno bude úplně jiné, pro všechny.

KS: Vy jste ročník 1939, to znamená, že jste velel divizi, ještě než vám bylo čtyřicet?

MZ: Kolik mně bylo ... třicet devět roků. V sedmdesátém osmém.

Já jsem měl totiž dvakrát mimořádné povýšení, jednak za výtečné absolvování naší akademie, a to máte hned o rok méně, po třech letech už jsem dostal majora. A po absolvování Vorošilovky, kterou jsem taky absolvoval výtečně, jsem byl taky mimořádně povýšen, na podplukovníka. Třicet pět roků a byl jsem podplukovník. A potom jsem za tři roky dostal plukovníka. Takže taky dříve.

KS: Díky za váš čas, pane generále.